

NJEGOVAN IZGLED RAVNODUŠNOSTI

PREMIJERE

FESTIVALI

OBLJETNICE

RAZGOVOR

GLAZBENI

TEATAR

ESEJ

TEMAT

GAVRAN U

PARIZU

IZ STRANIH

ČASOPISA

TEORIJA

IZ POVIJESTI

NOVE

KNJIGE

DRAME

Roger Vitrac, *Victor ili djeca na vlasti*

Redatelj: Haris Pašović

Zagrebačko kazalište mladih

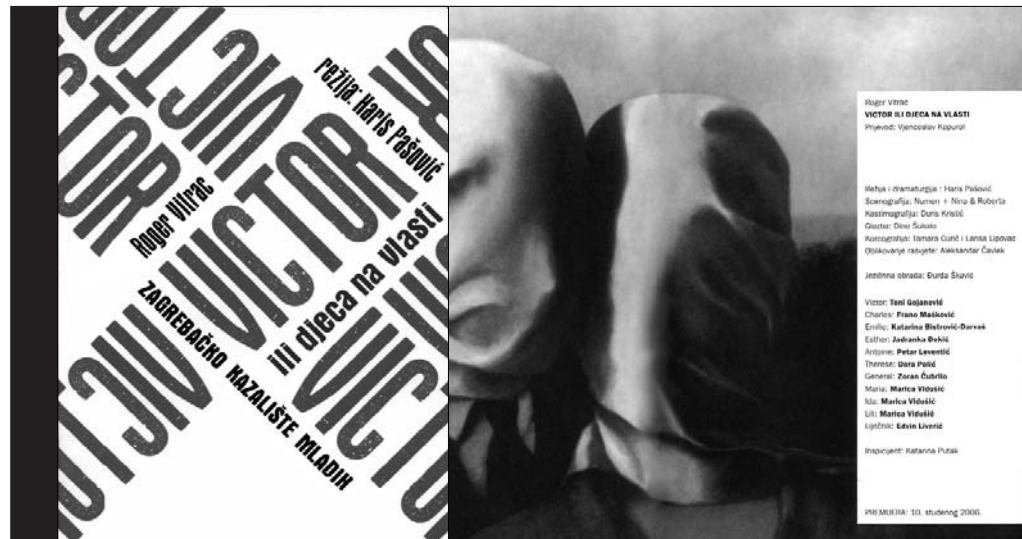
Premijera: 10. studenoga 2006.

Kad je 1928. Roger Vitrac napisao svoju dramu *Victor ili djeca na vlasti*, književnom su scenom hujale različite avangardne tendencije, pojavili su se brojni *izmi* koji su ukazivali na rastrganost zbilje i – kad se gleda unatrag – bili jedini mogući umjetnički komentar jednog vremena s dvostrukim značenjem međuraća. Kraj dvadesetih godina istodobno je obilježen i poslijeratnim i prijeratnim traumama koje su kaotičnu zbilju prenosile u umjetnost. Zagrebačko je kazalište mladih svoj repertoarni odabir krajem prošle godine potkrepljivalo srodnosti Vitracova (odnosno Victorova) vremena s današnjim sadržajem crne kronike u kojoj se redaju članci bizarnih sadržaja i još bizarnijega nasilja pa se može učiniti da je cijelo 20. stoljeće zapravo dugačko razdoblje u kojemu su moralne vertikale u društvu već odavno popadale poput pločica domina, nemoguće ih je osoviti već cijelo stoljeće, tko zna hoće li ih uopće i biti moguće postaviti, dok mi mirno prolazimo pored vlastitih ruševina uvjeravajući sebe da je tako kako jest i što se može...

Vitrac je stasao u dadaističkim pariškim strujanjima, u vrijeme velikih umjetničkih avangardnih prevrata koji su pod znak pitanja doveli sve dotadašnje konvencije, bilo da je riječ o društvu, politici ili umjetnosti. Pisali su se manifesti u kojima se sintaksa krika očitovala kao jedini mogući – ali i pravi – način pobune i početak

novog pristupa uhodanim obrascima ponašanja i doživljavanja vanjskoga svijeta. Novim stilom i jezikom napisani pozivi na promjenu vladajućih umjetničkih struja, govor metafora i slika te novoga poimanja čovjeka kao i njegove uloge u društvu svoj su otisak pronašli u radovima različitih umjetnika, među kojima su A. Breton, S. Dali, P. Picasso, A. Artaud... Suradujući s ptonjim, Vitrac je u Parizu osnovao i kazalište "Alfred Jarry" u kojemu je na Badnjak, 24. prosinca 1928. praižvedena njegova drama *Victor ili djeca na vlasti*.

U hrvatskim kazalištima tu je dramu 1974. u Dramskom kazalištu Gavella u Zagrebu režirao Dino Radojević, a 2001. Goran Golovko u Gradskom kazalištu mladih u Splitu. Najnoviju hrvatsku predstavu *Victora* režirao je priznati redatelj i profesor na sarajevskom Odsjeku za režiju Akademije scenskih umjetnosti Haris Pašović, zagrebačkoj publici u ZKM-u poznat i kao redatelj *Hamleta na osmanskome dvoru*, predstave koja je prije nešto više od godinu dana gostovala u Zagrebu i izazvala velik interes publike. Sudeći prema novinskim tekstovima uoči premijere, Pašović se prihvatio režije *Victora* zbog mnogih poveznica toga dramskoga teksta s našom suvremenosti, a mjestimice ga je i nadopisivao ovrjavajući suvremenu društvenu i obiteljsku problematiku krajem dvadesetih godina kao podudarnu s pro-

Roger Vitrac
VICTOR ILI DJECA NA VLASTI
Priredio: Vjenceslav Knapur

Režija i dramaturgija: Haris Pašović
Scenografija: Nomen i Nina & Roberta
Kostimografija: Dana Krištić
Osoba: Dino Sulaco
Koreografija: Tamara Gudić i Larisa Lipovac
Oblikovanje rekvizita: Aleksandar Čavlek
Jednina obrata: Dunja Škavac

Victor: Tani Golanović
Charles: Frano Mlaković
Enrika: Katalina Bileković-Darvas
Editor: Zdenka Bekić
Antoni: Petar Lovrenčić
Thomas: Daria Prand
General: Zorica Šušbić
Marta: Marica Vidošić
Ida: Marica Vidošić
Lili: Marica Vidošić
Lipovina: Katica Lisović

Inspekcije: Katarina Plutaš

PREMIJERA: 10. studenog 2006.

blematikom naše suvremenosti. Za naše je vrijeme posebice privlačna i intrigantna dramatičarova napomena kako se radnja događa tijekom jedne večeri, od osam sati na večer do ponoći, na datum 12. rujna 1909. Shvaćen kao "dan poslije" 11. rujna, ovaj dramski tekst doista nudi obilje podudarnosti s današnjim problemima u svijetu, društvu i obitelji, no gubi svoj književno-povijesni okvir te kao da mu ponestaje daha, da bi se – nekad onako avangardan, a u ovoj predstavi mонден – mogao nositi s izazovima današnjeg vremena. Istrgnut iz avangarde s kraja dvadesetih i presađen u prvo desetljeće novoga i stoljeća i tisućljeća, Vitracov tekst poslužio je kao demonstracija uvijek jednih te istih čovjekovih egzistencijalnih problema potvrđujući ne osjebnost i aktualnost Vitracove, nego načelne i zajedničke ljudske drame kroz koju prolazimo u novijoj povijesti barem dvije stotine godina, uzme li se, kao u ovoj dra-

mi, za polazište godina 1789. i Francuska revolucija.

Iznimna stiliziranost i posvemašnja vizualna dotjeranost scene i kostima kao da su izašle iz nekog bogato opremljena časopisa s uputama o trendovskom stilu stanovanja i odjevanja. Uz pomoć finih, nijansiranih registara u oblikovanju svjetla Aleksandra Čavleka, i scena i kostimi uspijevaju se iskazati u punini. Već oprobano kombinaciju klasičnih, trodimenzionalnih scenografskih elemenata i novijih, videoprizora koji se povremeno pojavljuju sad na ovoj, sad na onoj plohi potpisuju Nomen te Nina i Roberta, stalno nudeći gledateljima neobične spojeve citatnih zagonetki i dosjetki. U efektnoj i pomno osmišljenoj koreografiji Larise Lipovac i Tamare Čurić glumci "otvaraju" pojedine videoprizore i "rukuju" njima pomičući ih, paleći i gaseći, povećavajući i smanjujući... Podsjećajući na događaje iz najsvežije europske povijesti (primjerice, nedavne prosvjede u Francus-

PREMIJERE

FESTIVALI Frano Mašković, Dora Polić

OBLJETNICE

RAZGOVOR

GLAZBENI

TEATAR

ESEJ

TEMAT

GAVRAN U

PARIZU

IZ STRANIH

ČASOPISA

TEORIJA

IZ POVIJESTI

NOVE

KNJIGE

DRAME

Toni Gojanović, Jadranka Đokić

koj), parafrizirajući pojedine elemente iz suvremene kulture življenja ili satirično parodirajući navike suvremenog društva, spomenute slike "vrte" se na pastelno osvjetljenim ploham dok ih prati glazba stalnoga redateljeva suradnika Dine Šukala. Svaka čista ploha djeluje kao *tabula rasa* na koju tek valja upisati sadašnjost, no stalno uključivanje videoprizora podsjeća na zajedničko kulturno iskustvo, od Francuske revolucije do pariških nemira, koje se stalno ponavlja uz licemjerne deklamacije o idealima bratstva, jednakosti i slobode. Salonska uglađenost pročišćenog prostora, bijelog namještaja, udobnih podnih madraca i malih jastuka te najmodernijih zahodskih školjki (je li to danas prereklamirani feng shui?) samo je privid u kojemu lagodno životare dvije imućne obitelji, prikupljajući i u duševnom rastrojstvu razbijajući ukrasne dragocjenosti. Scenografsku pročišćenost prati kostimografska rafiniranost Doris Kristić koja je osmislila jednostavne, suvremene, ali iznimno profinjene kostime. Uzusi suvremenog svečanog odjevanja koje podrazumijeva ukus u odabiru male crne haljine za žene i tamnih odijela koja se ne gužvaju za muškarce te lepršave pastelne haljinice za djevojčice sučeljeni su naglom odrastanju devetogodišnjeg slavljenika, dječaka Victora, koji u prvom prizoru razbije skupocjenu vazru i krivnju podvaljuje sluzavki.

Otkrivanje obiteljskih tajni, izvanbračnih veza i lažima njegovana izgleda događa se u svojevrsnoj hamletovskoj mišolovci, kada djevojčica Esther i dječak Victor na proslavi dječakova rođendana odigraju prizor bračne nevjere između Therese i Charlesa. Međutim, osim mitske slike o skladno ugođenom bračnom životu, Victor

razbija i mitove o velikim ratnicima, potiče Antioineovu psihičku rastrojenost, izruguje se generalu i sve to čini lakonski, progovarajući kroz prividna "dječja usta" dok roditelji pokušavaju shvatiti što se to događa s njihovim dobro odgojenim sinčićem, a ne pomišljaju da je on njihovo nalijeće, proizvod njihovih nesređenih odnosa i starija koje su proizveli i u obitelji i u društvu. Svoj privid normalnog života izgradili su u namještenim obiteljskim proslavama, a kada dijete ne pristane zaigrati napisanu ulogu, i njihovi se životi uništavaju – i metaforički, ali i konkretno. Antoine se objesi na jarbol zastave, Victor umre točno u sat kad formalno navršši devet godina, a Emilie i Charles ubiju se iz pištolja sjedeći na zahodskim školjkama. Neodgonetnuta tajna Victorove unikatnosti svoju posljednju snagu pronalazi u smrti.

Vitrac je svijet svoje suvremenosti smjestio u tražičnu farsu u kojoj se ludilo i smrt umnožavaju poput kvadratnih sličica videoprojekcije. Francuske nacionalne boje usitnjavaju se do točkica, obiteljski nesklad sve je jači, a društvena neravnoteža – započeta na licemjernoj interpretaciji ideala – razbija se poput skupih vaza u predstavi. Međutim, dok je u prvom dijelu predstave gledateljeva pozornost usmjerena prema uočavanju i odgonetanju ponuđenih kompleta slika te njihovu uspoređivanju s estetski pročišćenim scenografskim i kostimografskim materijalom i glumačkim interpretacijama iz građanske drame, u drugom dijelu predstavi ponestaje tempa, a raste gledateljsko nestrpljenje i zamor (pa ne čudi da mnogi ni ne ostanu na drugom dijelu). Redatelj-ska zamisao o srodnosti Vitracova i našega vremena intrigantna je po sebi, ali u realizaciji kao da joj nedo-

staje inovativnosti i nekonvencionalnosti. Trendovska ušminkana scena i kostimi svoje su pojačanje pronašli u glumačkim interpretacijama koje ne daju naslutiti avangardnost teksta i dramatičarove ideje. Kao da ni glumci nisu pronašli pravi put prema svojim ulogama pa se u cijelom drugom dijelu predstave muče ne bi li prodrli u tekst. Toni Gojanović kao Victor čini se da je imao najmanje problema u pronalaženju registra – izgovarao je svoje replike izbjegavajući *šprahfelere* i, zahvaljujući svom dramskom liku, povezivao različite glumačke osobnosti koje su na sceni tražile svoje mjesto. Katarina Bistrovčić-Darvaš svoju je ulogu izgradila na temeljima realistične glume, no izniman trud nije donio i jednako dobar rezultat. Realistični registri jednostavno se nisu uklapali u predstavu pa su podjednake probleme imali i Frano Mašković, Dora Polić i Marica Vidušić. Bolje su se snašli Petar Leventić kao duševno rastrojeni Antoine te Zoran Čubrilo koji je, u ulozi Generala, svoj nastup izgradio na komici, pronašavši put do gledatelja. Iznimno uspješno nastupila je Jadranka Đokić (djevojčica Esther), iskazavši posebnu svježinu, zaigranost i duh kojim je krčila put ostatku ansambla unoseći dinamičnost. Djevojčica koja još nije upućena u sve nijanse društvene lažljivosti – a koja kao lik u ovoj drami jedina ima tu privilegiju – J. Đokić istaknula se kao jedna od najjačih glumačkih uzdanica.

Sraz francuskih kasnih dvadesetih i hrvatskoga početka stoljeća, uz neizbježne primisli o ipak zajedničkoj europskoj sudbini, nipošto nije ostao nezamijećen i neobrazložen. Nesumnjivo, visoka stiliziranost predstave kojoj je suprotstavljeno nakaradno nalijeće dječje "naivnosti" i četverostruko nasilno umiranje uspijevaju prenijeti ideju dramskog teksta u našu suvremenost, podcrtavajući i naglašavajući hladnoću i ravnodušnost kojom se susrećemo s gorućim društvenim problemima dok na vrhunski dizajniranim zahodskim školjkama listamo novine u dokolici tražeći članak o kakvom bizarnom zločinu. U nizu nekoliko semantički raznorodnih riječi, hrvatski avangardni kazalištarci dvadesetih godina prošlog stoljeća često su koristili i isticali tempo kao važno načelo u pisanju i režiranju. Premda je ta riječ podlijevala osebujnom tumačenju i, kao što u manifestnim tekstovima nerijetko biva, gubila stara i zadobivala nova značenja, u hrvatskoj avangardi dvadesetih godina i ona je podrazumijevala svojevrsno otkakanje od dotad viđenog. Međutim, redatelj Haris Pašović odlučio se za usporen tempo u kojemu je – zahvaljujući posvemašnjoj estetizaciji scene, kostima i glume – predstavu napucao lijepim slikama, a dramski tekst lišio snage kojom može dirnuti gledatelja i zadržati mu pozornost. Naravno, sve pod uvjetom da ciljanoga gledatelja još uvijek nešto može dirnuti i, možebitno, potaknuti na razmišljanje.

